

До спеціалізованої вченої ради
Д. 41.086.04 з захисту дисертацій на здобуття
наукового ступеня кандидата (доктора)
юридичних наук в Національному
університеті «Одеська юридична академія»

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Музики Ярослава Івановича
«Правовий статус Всесвітньої митної організації», подану на здобуття
наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.11 –
міжнародне право**

Актуальність теми дисертації. Міжнародне митне право – відносно нова галузь права. Проте, як і будь яка інша галузь міжнародного права вона має корені, що сягають епохи Античності та Середньовіччя. З того часу, що очевидно, змінилась суть цього права та виникли міжнародні організації, що покликані координувати зусилля держав у відповідній сфері. Норми міжнародного митного права ефективно виконують свої функції щодо уніфікації та гармонізації митних правил та процедур. Першочергової уваги в цьому контексті заслуговує Всесвітня митна організація (ВМО). Дослідження механізмів її діяльності, правосуб'єктності, умов членства та правової природи актів дозволить краще розуміти систему міжнародного митного права.

Як справедливо відзначає дисертант, функції Всесвітньої Митної Організації (далі – ВМО) суттєво відрізняються від функцій її попередниць – універсальних та регіональних організацій на кшталт Міжнародного союзу з публікації митних тарифів чи Торгового Бюро американських держав.

Дисертант слушно констатує, що інституціональна система митної співпраці держав, втілена серед іншого у ВМО, що є центральним елементом забезпечення такої співпраці, служить підвищенню ефективності функціонування й організації митної справи (с. 24). Поступальний рух України в напрямку європейської інтеграції та бажання якомога ефективніше вбудуватися в світову економічну систему, визначають актуальність дослідження можливих форм, правових основ та організаційних механізмів співпраці України та ВМО.

Враховуючи вищенаведене, констатуємо важливість дослідження правової природи Всесвітньої митної організації й особливостей впливу на процеси гармонізації національного законодавства. Саме такі важливі для науки й держави завдання поставив перед собою дисертант і здебільшого успішно з ними впорався.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Музика Я.І. побудував своє дослідження на працях юристів, що спеціалізуються на міжнародному та митному праві. Загальний контекст розгляду правового статусу ВМО створено завдяки роботам представників науки міжнародного права та митного права як України, так і інших держав. Так, питання права міжнародних організацій загалом, і правового регулювання діяльності ВМО зокрема, у своїх працях досліджували такі науковці, як І. Г. Бережнюк, К. Г. Борисов, Н. Є. Буваєва, К. Вірз (C. Weerth), Г.-М. Вольфган (H.-M. Wolfgang), А. В. Гребенников, К. Деллімор (C. Dallimore), О. Н. Журек, К. Іглтон (C. Eagleton), А. Я. Капустин, С. В. Ківалов, Б. А. Кормич, Т. І. Левицкий, Т. Мацудайра (T. Matsudaira), В. В. Мицик, В. Моравецкий, Т. Н. Нешатаєва С. М. Перепьолкін, М. Поточний, В. М. Репецкий, Д. Роветта (D. Rovetta), К. К. Сандровский, С. С. Хосейн (S. S. Hossain), А. П. Шуміленко, О. О. Шибасєва та ін.

Музика Я.І. ґрунтовно дослідив внутрішньо організаційний механізм ВМО. Ним здійснений загальнотеоретичний аналіз того, що може складати такий механізм, виокремлені елементи його структури, як то види, склад, принципи і порядок формування органів; компетенцію органів (предметну і юрисдикційну); взаємодію органів (співпорядкування, взаємозалежність і функціонування); 4) процедуру прийняття рішень в органах організації (с. 129). Це дало змогу системно та послідовно викласти особливості внутрішньо організаційного механізму саме ВМО.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Поставивши собі за мету виявлення та характеристику загальних та специфічних рис, властивих правовому статусу ВМО, а також впливу цієї організації на міжнародні митні відносини (с. 4),

автор дисертації послідовно й виважено підійшов до її досягнення. Текст роботи викладений логічно, стилістика є лаконічною й цілком науковою. У роботі використано досить велику емпіричну базу, що свідчить про наукову спроможність і самостійність дослідження. Розкривши питання правового статусу, природи, внутрішньо організаційного механізму та особливостей співпраці з різними суб'єктами міжнародного права, автор тим самим зробив внесок у наукове юридичне знання.

Висновки, отримані дисертантом у ході дослідження, є обґрунтованими й достовірними.

Так, автор стверджує, що міжнародно-правове співробітництво з митних питань зародилося ще у стародавні часи (с. 12). Надалі, міжнародні митні організації різних форм почали відігравати значно більшу роль в апроксимації митного регулювання та технік. Автором пропонується невичерпний, проте достатньо повний перелік міжнародних організацій, діяльність яких пов'язана перш за все з поліпшенням митної співпраці між державами (с. 18-32). Важливим є визначення та характеристика інтер-інституційних зв'язків ВМО та інших міжнародних організацій.

В дисертації визначається провідне місце та роль ВМО в системі міжнародних організацій в сфері регулювання митних відносин. Так, дисертантом справедливо виділяються наступні групи функцій ВМО, що детермінують її значення: функції вивчення основних питань, пов'язаних із налагодженням міжнародного митного співробітництва; правотворчі функції; інформаційні функції; функції щодо налагодження міжнародного митного співробітництва (с. 44).

Автор цілком справедливо зауважує, що ВМО відіграє провідну роль у міжнародно-правовому регулюванні співпраці держав з метою подолання наслідків економічної кризи 2008 р. (с. 44). Це може бути використано як аргумент в пропагуванні приєднання України до окремих митних стандартів ВМО, учасником яких Україна ще не є. Основними формами правотворчого процесу Організації називаються уніфікація та гармонізація (с. 45). Ці форми матеріалізуються в міжнародно-правові норми по трьом основним напрямкам:

уніфікація норм у сфері класифікації та кодування товарів; уніфікація норм у сфері визначення митної вартості товарів; уніфікація та гармонізація правових систем у сфері митних процедур (с.-с. 45-60). Такий поділ, хоч і уже відомий науці міжнародного митного права, якісно розкривається та кристалізується в роботі.

Враховуючи адвалорність більшості мит у світі, автором слушно вказується про значення ВМО не лише для імплементації Міжнародної Конвенції про оцінку товарів у митних цілях 1950 р., але й для втілення в життя ГАТТ 1994 р., а саме її ст. 7 (с. 53). Чи не найбільш помітне та унікальне завдання, покладене міжнародним співтовариством на ВМО є уніфікація та гармонізація національних правових систем у сфері митних процедур (с. 54). Роль ВМО в даному напрямку проілюстрована, зокрема, розробкою спільно з організаціями ГАТТ і ЮНЕСКО з урахуванням рекомендацій Міжнародної торгової палати Митної конвенції про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів від 6 грудня 1961 р.

Дослідження Музики Я.І. повинно враховуватися при написанні робіт з аналізу правового статусу та діяльності інших міжнародних організацій. Діяльність ЮНЕСКО, ФАО, СОТ та ін. не була б такою ефективною, якби не співпраця з ВМО. Такий висновок дисертанта є цілком слушним.

В дисертації відмічається, що установчим актом ВМО є Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р. і Додаток до неї; визначено основні цілі, завдання та функції Всесвітньої Митної Організації; в Додатку до Конвенції визначено особливості правоздатності Організації і привілеї та імунітети представників держав-членів та посадових осіб ВМО. Зокрема, Конвенція 1950 р. регулює не лише порядок створення Всесвітньої митної організації, а й містить основоположні норми та принципи, спрямовані на врегулювання міжнародних митних правовідносин (с. 126). Ця особливість Конвенції – не унікальний випадок в міжнародному праві. Проте, формулювання основоположних норм та принципів характерне для організацій універсальних (з широкою компетенцією). В цьому зв'язку, спостереження автора дійсно цінне для науки міжнародного права.

Критично оцінюється ідея про те, що правовий статус ВМО визначається не лише Конвенцією про створення Ради Митного, але ще й прийнятими одночасно з нею договорами: Конвенція про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах і Конвенція про оцінку у митних цілях (с. 71). Можна погодитися з автором про недостатню обґрунтованість такої думки (с. 72).

Практичне значення одержаних результатів. Висока якість дисертаційного дослідження Музики Я.І. цілком логічно зумовила її практичну значущість. Матеріали дослідження можуть бути використані: науково-дослідній діяльності – для поглиблення наукових знань та створення необхідної теоретичної бази щодо регулювання міжнародних митних правовідносин, а також для розвитку вітчизняних досліджень цієї проблеми; освітній діяльності – при викладанні дисциплін «Міжнародне митне право», «Право міжнародних організацій», «Міжнародне економічне право» тощо; нормотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства України у сфері здійснення митної політики, у правозастосовній діяльності – для розв’язання Україною існуючих проблем євроінтеграційного характеру та активізації міжнародної співпраці; у практичній діяльності юристів-міжнародників та працівників митних органів України.

Зауваження за змістом дисертації. Водночас, хотілося б звернути увагу на ті положення та висновки дисертанта, які є недостатньо обґрунтованими або такими, що вимагають додаткового уточнення та більш повного розкриття.

1. Розглядаючи місце ВМО в системі міжнародних організацій, автор вказує на те, що організація співпрацює з різноманітними суб’єктами міжнародного права. В цьому контексті, вдалим було б запропонувати порівняльну характеристику особливостей співпраці ВМО з різними суб’єктами та більш точно визначити їх перелік. Так, наприклад, автор пише про співпрацю з «діловими міжурядовими організаціями» (с. 153). Не зрозуміло, що саме мається на увазі та якого підходу до класифікації міжнародних організацій притримується здобувач. Цікавою була б думка автора щодо співвідношення співпраці з універсальними та регіональними міжнародними міжурядовими

організаціями, наявності елементів горизонтального та вертикального впливу в рамках такої співпраці.

2. Автором називаються два основних джерела сучасного міжнародного митного права в сфері уніфікації норм щодо кодування та найменування товарів а саме: Міжнародна Конвенція про оцінку товарів у митних цілях 1950 року (с. 46) та Міжнародна Конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 року (с. 48). Незважаючи на те, що дисертантом достатньо чітко пояснюється роль ВМО в укладенні другої з конвенцій, не розкритим залишається значення Організації в контексті її реалізації та поширення. Виходячи з формулювань мети та задач дослідження, саме міжнародно-правові основи діяльності ВМО з забезпечення виконання цієї та інших конвенцій, повинні були б стати предметом першочергового інтересу здобувача.

3. Цьому дисертаційному дослідженню бракує представлення механізмів вирішення спорів за допомогою чи з участю ВМО. Так, автором зазначається, що «у зв'язку з відсутністю в Організації незалежного правового механізму вирішення спорів, суперечки вирішуються із застосуванням політичної волі членів. Такий момент є досить позитивним, коли йдеться про домовленість між митними адміністраціями членів Організації щодо загальних стандартів чи рамок, а також міжнародних договорів пов'язаних з митними питаннями. Однак він стає менш позитивним, коли виникають суперечки щодо конкретного застосування таких стандартів, рамок чи міжнародних актів» (с. 125). Висновок автора про деяку позитивність відсутності механізмів вирішення спорів є спірним.

4. Видається слушним поділ органів ВМО на основні та допоміжні (технічні) (с. 130). Разом із тим, автором не запропоновано достатньо чітких та однозначних критеріїв розмежування таких органів. Виглядає сумнівним, що такий поділ міг ґрунтуватися виключно на згадуванні конкретних органів в Конвенції 1950 р. про створення Ради митного співробітництва (організації, яка згодом була перейменована в ВМО).

Попри наведені зауваження можна констатувати, що вони носять дискусійний та рекомендаційний характер та жодним чином не впливають на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження Я.І. Музики. В ньому отримано достовірні та ретельно обґрунтовані висновки, які в цілому вирішують актуальне наукове завдання – визначення правової природи та механізми функціонування ВМО. Положення роботи мають усі ознаки наукової новизни, зміст автореферату повністю відповідає змісту дисертаційного дослідження, яке, у свою чергу, відповідає вимогам паспорту спеціальності 12.00.11 – міжнародне право.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях. Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовані автором. Вони обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права Львівського національного університету ім. Івана Франка та достатньо повно викладені у 20 публікаціях, серед яких 5 статей в наукових фахових виданнях з юридичних наук (з них одна – в зарубіжному виданні), а також 15 інших публікаціях. Дисертація та автореферат написані науковим стилем літературної української мови, оформлені відповідно до вимог, які висуваються МОН України до робіт такого рівня.

Усе це дає можливість констатувати, що представлене до захисту дисертаційне дослідження «Правовий статус Всесвітньої митної організації» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», що затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор – Ярослав Іванович Музика – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право.

**Доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного права
Національного університету
Державної податкової служби України**

Л.Д. Тимченко

17 вересня 2015 р.